

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXV. De numero, & modo sacramentorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

quidem sacramentum, sed nō est sibi ad meritum. A
AD SECVNDVM dicendum, q̄ intentio lu-
dicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem in-
tentionis, per quam perficitur sacramētum: & ideo
non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum quod peruerſa in-
tentio peruertit opus intendētis, non autem opus
alterius & ideo ex peruerſa intētionē ministri, per-
ueritur id, quod agit in sacramentis, inquantū est
opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius
est minister. Et est simile, si minister alicuius homi-
nis, praua intentione deferret pauperibus eleemo-
synam, quam dominus recta intentione mādaret.

Super Questionis
sexagesima quinta,
articulum primum.

QVAESTIO LXV.

De numero Sacramentorum, in qua-
tuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū
est de numero sacra-
mentorum.

Et circa hoc quarū-
tur quatuor.

¶ Primo, vtrum sint septem sacra-
menta.

¶ Secundo, de ordine eorum ad
inuiicem.

¶ Tertio, de cōparatione eorū.

¶ Quarto, vtrum omnia sint de
necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant esse septem Sacra-
menta Ecclesie.

AD PRIMVM sic procedit.
Videtur quod nō debeat
esse septem sacramenta.

Sacramenta enim efficacīa habent
ex virtute diuina, & ex vir-
tute passionis Christi: sed vna est
virtus diuina, & vna Christi pas-
sio: vna enim oblatione consum-
mauit in sempiternum sanctifi-
catos, vt dicitur Hebr. 10. ergo
non debuit esse, nisi vnum sacra-
mentum.

¶ 2 Præt. Sacramentum ordinā-
tur cōtra defectum peccati: hic
autem est duplex, scilicet pœna & cul-
pa. ergo sufficeret eē duo sacra-
menta.

¶ 3 Præt. Sacramenta pertinent
ad actiones ecclesiastica: hierar-
chicæ, vt per Dion. patet: sed, si-
cut ipse dicit, tres sūt actiones hierarchicæ, scilicet
purgatio, illuminatio, & perfectio. ergo non debēt
esse, nisi tria sacramenta.

¶ 4 Præt. Aug. dicit 19. contra Faustum, sacramenta
nouæ legis sunt numero pauciora, quā sacramē-
ta veteris legis: sed in veteri lege non erat aliquod
sacramentum, quod responderet confirmationi &
extremæ vnctioni. ergo neque hæc debent nume-
rari inter sacramenta nouæ legis.

¶ 5 Præt. Luxuria non est grauius inter cetera pec-
cata: patet ex his, quæ in secūda parte dicta sūt: ¶

sed contra alia peccata nō instituitur aliquod sa-
cramentum. ergo neq; contra luxuriam debuit in-
stitui sacramentum matrimonij.

SED CONTRA. Videtur, quod sint plura sacra-
menta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra
signa, sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in eccle-
sia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta,
consecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plu-
ra sacramenta, quā septem.

¶ 2 Præt. Hug. de sancto Victore dicit, quod sacra-
menta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, &
sacrificia: sed sacrificium ecclesie est unum sacra-
mentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam obla-
tiones & decimæ debent dici sacramenta.

¶ 3 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale,
mortale, & veniale sed contra originale peccatum
ordinatur baptisimus, contra mortale autem, peni-
tentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod
ordinetur contra veniale.

RESPON. Dicendum, q̄ (sicut supra dictū est)
sacramenta ecclesie ordinantur ad duo, scilicet ad
perficiendum hominē in his, quæ pertinent ad cul-
tum Dei, secundum religionem Christianæ vitæ, &
etiam in remedium cōtra defectū peccati. Vtroq;
autem modo conuenienter ponuntur septem sa-
cramenta: vita enim spiritualis conformitatem ali-
quam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera
corporalia conformitatem quandam spiritualium
habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis
perficitur. Vno modo, quantum ad personam pro-
priam, alio modo per respectum ad totam, cōmu-
nitatem societatis, in qua viuit: quia homo natura-
liter est animal sociale. Respectu autem simplici p-
ficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno mo-
do per se, acquirendo, saliquam uitæ perfectionē:
alio modo per accidens, remouendo impedi-
menta vitæ, puta egritudines, vel aliquid huiusmodi. Per
se autem perficitur corporalis uita, tripliciter. Pri-
mo quidem per generationem, per quam homo
incipit esse & uiuere: & loco huius in spirituali vita
est baptisimus, qui est spiritualis regeneratio, secun-
dum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis,
& c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur
ad perfectam quantitatem & uirtutem: & loco
huius in spirituali uita, est confirmatio, in qua datur
Spiritus sanctus ad robur. vnde dicitur discipulis iā
baptizatis, Luc. vii. Sedete in ciuitate quoad usq; in-
duamini uirtute ex alto. Tertio, per nutritionē, qua
cōseruatur in homine uita & uirtus. Et loco huius,
in uita spirituali est eucharistia: unde dicitur Ioā. 6.
Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & bibe-
ritis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.
& hoc quidem sufficeret homini, si haberet & cor-
poraliter & spiritualiter impassibilem uitā: sed quia
homo incurrit interdum & corporalem infirmita-
tem & spiritualem, scilicet peccatum, ideo necessa-
ria est homini curatio ab infirmitate, quæ quidem
est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanatē re-
stituit, & loco huius in spirituali uita est penitentia,
secundum illud Plal. 40. Sana animam meam, quia
peccaui tibi. Aliā autem est restitutio ualeudinis
pristinæ per conuenientem diætā & exercitium,
& loco huius in spirituali uita est extrema vnctio, q̄
remouet peccatorum reliquias, & hominē paratū
reddat ad finalem gloriā: unde dicitur Iac. 5. Et si in
peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autē homo in
ordine ad totā cōmunitatē dupliciter: vno modo

Tertia S. Thomæ. CC 4 per

li. r. de sac.
par. 12. c. 10.

q. 62. ar. 3. &
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

per hoc, q̄ accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spiritali vita est sacramentum ordinis, secundū illud Heb. 7. quod sacerdotes hostias offerunt nō solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium tam in corporali quam in spiritali vita, eo quod est non solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiā patet sacramentorū numerus, secundum quod ordinantur contra defectum peccati. nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: eucharistia cōtra labilitatem animi ad peccandum: poenitentia cōtra actuale peccatum, post baptismum commissum: extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublata, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: ordo cōtra dissolutionem multitudinis: matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culpārum & penalitatum, dicentes, q̄ fidei respondet baptismus, & ordinatur contra culpam originalem: spei extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati eucharistia, & ordinatur contra penalitatem malitiæ: prudentiæ ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ poenitentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ idem agens principale utitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operum. Et similiter virtus diuina & passio Christi operantur in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ culpa & poena diuersitatem habent, & secundum speciem, in quantum sunt diuersæ species culpārum & penarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secundum hoc, oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis patet.

AD TERTIVM dicendū, q̄ in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri ecclesiæ, ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producantur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio, & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, q̄ gratiam confert: sed pertinet ad quædam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Dion. * pertinent ad baptismum, & propter reciduum secundario pertinent ad poenitentiam, & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad eucharistiam.

AD QVARTVM dicendū, q̄ in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus sancti ad robur: in extrema autem vnctione preparatur homo, ut recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri testamento, & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere: nihilominus ta-

men sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & ceremoniarum.

AD QVINTVM dicendū, quod contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiam eius, quæ rationem absorbet.

AD SEXTVM dicendū, quod aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, &

contra peccata venialia, vel etiam idoneitate quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam eucharistiæ.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moysi ordinatæ, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt in quantum sunt figuralia: & ideo non sunt sacramenta.

AD OCTAVM dicendū, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ, vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum nouæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiusmodi: quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: sed de hoc suo loco * dicitur.

ARTICVLVS II
Vtrum sacramenta conuenienter ordinantur secundum modum

liberorum prædictum.

AD SECVNDVM sic procedit.

Videtur q̄ inconuenienter sacramenta ordinantur secundum modum prædictum. ¶ Vt enim Apostolus dicit 1. Corin. thi. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale: sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quæ est spiritualis, ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

¶ 2 Præter. Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales: sed agens est prior sua actione. ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶ 3 Præter. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo: ergo eucharistia est prior confirmatione.

¶ 4 Præter. Poenitentia preparat hominem ad eucharistiam: sed

Super Questionis sexagesimæ quintæ Articulus secundus.

IN titulo intelligitur per ordinem, secundum modum prædicti ordinem, quo numerata sunt sacramenta in precedenti articulo, videlicet baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimonium. Queritur enim an sic conuenienter ordinentur.

¶ In corpore prima conclusio est: Inter sacramenta ultimo ponuntur ordo, & matrimonium, matrimonium tamen post ordinem. Probatur conclusio, quo ad primam partem: quo ad primam partem: quia sicut in omni est prius multitudine, ita sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, sunt naturaliter priora his, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis: sed reliqua sacramenta sunt unius personæ, hæc autem duo respiciunt multitudinem, ergo. Quo ad secundam autem partem

Non copla ut morte pœuacant

4. dia. q. 1. ar. 1. & 2. q. 1. ar. 1. q. 3. & Eph. 5. in. Art. præced.

Alm. pœuacant

Accipit ar.

¶ 3. præter. est ga. in.

partem probatur: quia matrimonium minus participat de spiri-
tuali via quam ordo.

¶ Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vñctio poste-
riora sunt baptismo, confirmatione, & eucharistia, posterior ta-
men est extrema vñctio, pœnitentia. Probatur hæc conclusio
quod ad primam par-
tem: quia priora sunt
quæ per se ordinan-
tur ad spirituales
perfectionem unius,
quam illa quæ ordi-
nantur per accidens:
sed, &c. Quod ad se-
cundam autem par-
tem: quia prior na-
turaliter est inchoa-
tio sanationis, quæ
fit per pœnitentiam,
confirmacione illius,
quam facit extrema
vñctio.

¶ Tertia conclusio
est: Inter tria prima
sacramenta, bap-
tismus primum, confir-
matio secundum, eu-
charistia tertium ob-
tinet locum. Proba-
tur: quia prius est spi-
ritualis generatio:
deinde formale ro-
bur, demum consecutio
finis.

¶ In responsione ad
quarum, dubium oc-
currit, an vultus, id
est, sine peccato mor-
tali existens, teneat
semel in anno cõ-
fessionem. Et est ratio du-
bi: quia hinc appa-
ret quod non, cum
dicitur quod talis nõ
indigere: pœnitentia
ad sacramentum eu-
charistie. In oppo-
situm autem est, quia
preceptum Ecclesie
est ad omnes vñctio-
que flexus in annis
discretionis consti-
tus.

¶ Ad hoc est dicen-
dum, quod homo
sine peccato morta-
li existens, non tene-
tur ad confessionem
semel in anno: quia
non comprehendit
tur sub his quos præ-
ceptum illud eccle-
sie attingit, quonia
preceptum Ecclesie
de confessione semel
in anno, non est nisi
determinatio præce-
pti divini de confes-
sione: quod Deus
precepit confessio-
nem, Ecclesia autem
determinat præceptum
illud ad tale tempus,
ad totiens, &c. puta
semel in anno &c.
Sed præceptum divi-
num non obligat ad
confessionem homi-
nem sine mortali pec-
cato, ergo determi-
natio illius præcepti,
per ecclesiam non ob-
ligat talem hominem.

Et stat vis rationis in hoc, quod nullus com-
prehenditur sub præcepto ecclesie, qui non comprehenditur sub
precepto divino, quod per se notum est esse verissimum ex eo,

quod præceptum ecclesie se habet ad divinum præceptum, ut
contractio & limitatio quædam: quod autem divinum præceptum
de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, pro-
batur, & ex hac littera sulta auctoritate sacre scripturæ, & ex
calce præcedentis articuli, ubi dictum est, nullum sacramentum
directe ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de
extrema vñctio, constat hoc verum esse de sacramento
pœnitentiæ, & ex communi theologo-
rum doctrina inter
conditiones confes-
sionis ponente, quod
sit integra, quod non
nisi de mortalibus in-
telligi potest. Et con-
firmatur: quia canon
ipse expresse dicit, quod
quilibet confiteatur,
peccata sua omnia,
quod est impossibile
intelligi, nisi de mor-
talibus. Ipsa ergo ver-
ba canonis testantur
quod ad solos existe-
tes in peccato morta-
li diriguntur.

dispositio præcedit perfectio-
nem, ergo pœnitentia debet præ-
cedere eucharistiam.

¶ Præterea, Quod est propinquius
fini ultimo, est posterius: sed ex-
trema vñctio inter omnia sacra-
propinquior est ultimo fini bea-
titudinis, ergo debet habere ulti-
mum locum inter sacramenta.

IN CONTRARIUM est, quod
cõiter ordinantur ab õibus sa-
cramenta, sicut prius dictum est. *

RESPON. Dicendum, quod
ratio ordinis sacramentorum ap-
paret ex his, quæ sup. dicta sũt.
Nam sicut vñctio est prius, quã
multitudo, ita sacramenta quæ
ordinantur ad perfectionem unius
personæ naturaliter, præcedunt
ea quæ ordinantur ad perfectio-
nem multitudinis: & ideo ulti-
mo inter sacramenta ponuntur
ordo & matrimonium, quæ ordi-
nantur ad multitudinis perfe-
ctionem: matrimonium tamen
post ordinem, eo quod minus
participat de ratione spiritualis
vitæ, ad quam ordinantur sacra-
menta. Inter ea vero, quæ ordi-
nantur ad perfectionem unius
personæ, naturaliter sunt priora
illa, quæ per se ordinantur ad per-
fectionem spiritualis vitæ, quã
illa quæ ordinantur per accidens,
scilicet ad remouendũ acciden-
sium nocivum superueniens: cuius-
modi sunt pœnitentia & extre-
ma vñctio. Posterior tamen est
naturaliter extrema vñctio, quæ
cõservat sanationem, quã pœ-
nitentia, quæ inchoat. Inter alia
vero tria manifestum est, quod
baptismus, qui est spiritualis re-
generatio, est prius: & deinde
confirmatio, quæ ordinatur ad
formalem perfectionem virtutis,
& postmodum eucharistia,
quæ ordinatur ad perfectionem
finis.

AD PRIMUM ergo dicendũ,
quod matrimonium, secundum
quod ordinatur ad animalẽ vitam,
est natura officii: sed secundum
quod habet aliquid spiritualitatis,
est sacramentum: & quia mini-
mũ habet de spiritualitate, ulti-
mo ponitur inter sacramenta.

AD SECUNDUM dicendum, quod
ad hoc quod aliquid sit agens,

quod præceptum ecclesie se habet ad divinum præceptum, ut
contractio & limitatio quædam: quod autem divinum præceptum
de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, pro-
batur, & ex hac littera sulta auctoritate sacre scripturæ, & ex
calce præcedentis articuli, ubi dictum est, nullum sacramentum
directe ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de
extrema vñctio, constat hoc verum esse de sacramento
pœnitentiæ, & ex communi theologo-
rum doctrina inter
conditiones confes-
sionis ponente, quod
sit integra, quod non
nisi de mortalibus in-
telligi potest. Et con-
firmatur: quia canon
ipse expresse dicit, quod
quilibet confiteatur,
peccata sua omnia,
quod est impossibile
intelligi, nisi de mor-
talibus. Ipsa ergo ver-
ba canonis testantur
quod ad solos existe-
tes in peccato morta-
li diriguntur.

¶ Super Questionis
sexagesima quinta,
Articulus tertium.

Titulus clarus.
¶ In corpore
duo sunt, Pri-
mo respondetur quæ-
sito vna conclusione:
Sacramentum eucha-
ristie est potissimum
inter omnia sacramen-
ta. Probatur triplici-
ter, ut patet in li-
tera. Secundo, com-
parantur reliqua sa-
cramenta inter se, &
multa dicuntur satis
clare.

Dubium tamen v-
num restat in hac lite-
ra, circa id quod dicitur,
quod extrema
vñctio preparat ad
eucharistiam; opposi-
tum enim apparet ex
eo, quod extrema
vñctio datur post via-
ticum.

Ad hoc dicitur, quod
Auctor loquitur de
effectu extrema vñ-
ctionis secundum se:
cum sit enim sanatio
quædam, secundum
se ordinatur ad perfe-
ctam cum Christo cõ-
iunctionem animæ,
quæ per eucharistiam
fit. Vñctio autem post-
ponendi extremam
vñctionem, aliunde
sumitur, de quo infra.

¶ In responsione ad
secundum, dubium
quoque occurrit, quo
modo fideles per cõ-
firmationem deputentur
ad speciale officium, spectans ad officium principis, cum di-
ctum sit, confirmationem conferre robur, quod constat non esse
officium spectans ad principem?

¶ Ad

¶ Ad

¶ Super Questionis
sexagesima quinta,
Articulus tertium.

In argum.

4. di. 7. q. 1. ar.
1. q. 3. cor. 1. &
d. 8. q. 1. ar. 1.
q. 1. & 4. c. 6.
c. 74. & veri.
q. 27. ar. 4. c.
fin.

li. 1. eth. c. 2.
in fi. to. 5.

Actus

Actus

on copla
mois
vucant

1. q. 1. ar.
di. 7. q. 1.
q. 3. &
1. 5. in.
p. 2. c. 1.

Actus

Actus

Ad hoc dicitur, quod confirmatio datur in robur confitentis fidei Christi crucifixi, qui est generis stultitia. & talis scilicet confirmatio est velut constitutio militis. Nam militares actus pugilum fidei in robur confessione consistunt, unde quia officium militare est officium spectans ad principem (eius est enim cedere milites, atque ipsos ducere) ideo in littera dicitur, quod confirmatio est in officium spectans ad principem.

per episcopum, qui est maior minister, quam simplex sacerdos, per quem confertur eucharisticum sacramentum, ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 3. Præter. Sacramenta tanto sunt potiora, quanto maiorem virtutem habent: sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet, baptismus, confirmatio, & ordo, quod non facit eucharistia, ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 4. Præter. Illud videtur esse potius, ex quo alia dependet, & non econverso: sed ex baptismo dependet eucharistia: non enim potest aliquis eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus, ergo baptismus est potior eucharistia.

SED CONTRA est, quod Dion. * dicit 3. c. eccl. hierar, quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinissimam eucharistiam, ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quod simpliciter loquendo, sacramentum eucharisticum est potissimum inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quod continetur in sacramentis: nam in sacramento eucharisticum continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, ut ex supra dictis patet: * semper autem quod est per essentiam, potius est, quod est per participationem. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem: nam omnia alia sacramenta ordinantur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quod sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiam consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiam receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, ut non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per penitentiam etiam & extremam unctionem preparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimonium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, in quantum significat coniunctionem Christi & ecclesie: cuius unitas per sacramentum eucharisticum figuratur: unde & Apostolus dicit Eph. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorum. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consumantur, ut Dion. dicit 3. eccl. hierar, sicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio ad invicem potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentum ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero penitentiae & extremæ unctionis sunt inferioris gradus a predictis sacramentis, quia sicut dictum est, * ordinatur ad vitam Christianam, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus: quæ tamen extrema unctionis sunt inferioris gradus a penitentia, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet penitentia est maioris necessitatis, sed extrema unctionis est maioris perfectionis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter: sed

bonum commune spirituale totius ecclesie, continetur substantialiter in ipso eucharistia sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis: & ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinent ad solum episcopum, qui est quasi princeps in ecclesia. Per sacramentum vero eucharisticum non deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, ut dictum est. *

AD TERTIUM dicendum, quod character sacramentalis, sicut supra dictum est, est quædam participatio sacerdotij Christi, unde sacramentum quod ipsum Christum coniungit homini, est dignius sacramentum, quod imprimat Christi characterem.

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa procedit ex parte necessitatis, sic enim baptismus, cum sit maxime necessitatis, est potissimum sacramentorum: sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICULUS IIII. Utrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

AD QUARTUM sic procedit. Videtur quod omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullum sacramentum est superfluum: quia Deus nihil facit frustra, ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶ 2. Præter. Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, ita de eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, & ita eucharistia.

¶ 3. Præter. Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dum modo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, ut infra dicitur: * sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem, ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quod pueri saluantur per solum baptismum, sine alijs sacramentis.

RESPON. Dicendum, quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necess-

Ep. 1. eccl. hier. non re mota a prin.

q. 82. ar. 4. ad 3.

q. 3. eccl. hier. circa prin.

Ar. 2. huius q.

Super Questionibus sexagesima quinta, Articuli quartus.

T Iulius clarus. In corpore ponitur una distinctio bimembris de necessario ad finem, cum singulis conclusionibus. Distinctio. Necessarium ad finem est, vel simpliciter, vel ut commodius. Prima conclusio est primo modo necessitatis. Tria sacramenta sunt necessaria ad salutem, scilicet, baptismus absolute, poenitentia superposito peccato mortali post baptismum, & ordo respectu ecclesie. Secunda conclusio est. Reliqua sacramenta sunt necessaria, secundum modo.

¶ Aduerte hic, quod cum ordo ponitur necessarius simpliciter ad salutem ecclesie est sermo de ecclesia simpliciter & absolute, & non de parte aliqua ecclesie, quæ ecclesie nomen & rationem non nisi defectum haberet, puta de collegio monachorum, aut monachorum seu eremitarum sine clericis: hæc enim sui defectum manifestant eo ipso, quod sine sacramentorum ministro sunt.

In cor. 12.

q. 82. ar. 4.

In cor. 12.

4. dir. q. 12. r. q. 2. & 3. ar. 2. q. 2.

q. 82. ar. 4.

D. 59.

necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis, sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personarum singulari: baptismus quidem simpliciter & absolute: poenitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesiae: quia ubi non est gubernator, populos corrumpet, ut dicitur Proverborum II. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema unctio poenitentiam: matrimonium vero, ecclesiae multitudinem per propagationem conservat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad hoc, quod aliquid non sit superfluum, sufficit quod sit necessarium primo vel secundo modo, & sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, ut Angu. * exponit super Ioann.

AD TERTIUM dicendum, quod licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius: non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quod aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta,

Super Questionis sexagesima sexta, articulum primum.

QVAESTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulis divisa.

Tulius ut sonat sumendus est. In corpore duo sunt. Primo distinguuntur tria considerabilia in baptismo, deinde singula singulim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et primum quidem clare patet in litera. De secundo autem duo volumus, scilicet res & sacramentum, & res tantum, in calce corporis articuli patet. Primum vero, scilicet, sacramentum tantum habet aliquid manifestum, scilicet quod est exterius quoddam sensibile signum interioris effectus: quod etiam probatur, quia haec est ratio sacramenti. Habet autem aliquid ambiguum, an scilicet hoc exterius sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubia, quia ambo haec sensibilia inveniuntur materialiter concurrere, & necessario exigi ad baptismum, nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiae. Et propter ea relictus auctor pri-

DEINDE considerandum est, de singulis sacramentis in speciali. Et primo, de baptismo. Secundo, de confirmatione. Tertio, de eucharistia. Quarto, de poenitentia. Quinto, de extrema unctio. Sexto, de ordine. Septimo, de matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima, de ipso baptismo. Secunda, de preparatorijs ad baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo, de his quae pertinent ad sacramentum baptismi. Secundo, de ministro huius sacramenti. Tertio, de recipientibus hoc sacramentum. Quarto, de effectu huius sacramenti.

CIRCA primum quaeruntur duodecim.

¶ Primo, Quid sit baptismus, vtrum scilicet sit ablutio.

¶ Secundo, de institutione huius sacramenti.

¶ Tertio, vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶ Quarto, vtrum requiratur aqua simplex.

¶ Quinto, vtrum haec sit conueniens forma huius sacramenti,

A Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

¶ Sexto, vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

¶ Septimo, vtrum immersio sit de necessitate baptismi.

¶ Octavo, vtrum requiratur tria immersio.

¶ Nono, vtrum baptismus possit iterari.

¶ Decimo, de ritu baptismi.

¶ Undecimo, de distinctione baptismatum.

¶ Duodecimo, de comparatione baptismatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum baptismus sit ipsa ablutio.

AD PRIMUM sic procedit. Videtur quod baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: baptismus autem permanet. ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio, ut Damasc. * dicit in 4. lib.

¶ 2 Præter. Hugo de sancto Vict. dicit, quod baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam usus aquae. ergo &c.

¶ 3 Præter. Aug. dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccles. 35. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? videtur ergo quod baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPON. Dicendum, quod in sacramento baptismi est tria consideranda, aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid vero quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius usus, quod est ablutio. quidam ergo existimauerunt, quod ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo. * de sancto Vict. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, quod

mo opinionem quae videtur Hugonis, quod est aqua, & reprehendit ipsam tali ratione: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentum: sed in aqua non perficitur sanctificatio, ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouae legis sanctificationem operantur. Deinde approbat opinionem Magistri sententiarum, scilicet quod baptismus est ablutio, quae sic probat. In aqua baptismali est quaedam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est vera sanctificationis subiectum. ergo sacramentum perficitur in applicatione aquae ad hominem, quae est ablutio.

¶ Circa hanc partem dubium occurrit de vigore, ac veritate huius processus, seu rationis: quia si maior illa est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentum ubi perficitur sanctificatio, & propterea inferatur, in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa non perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quod ablutio non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui ablutur.

¶ Ad hoc dicitur, quod maior quidem est vera: sed diuersa ratio subditorum, scilicet aquae & ablutio nis, facit, ut recte inferatur, aquam non esse sacramentum, & non teneat illatio de ablutio: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quod aqua est res permanens, ablutio vero est res successiva. Et quia vniuersum quod est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differunt in modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur quod aqua esset sancta: quae est in se quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificatur.

4. d. 3. ar. 1. & 4. con. c. 60.

li. 4. c. 10. circa med. Hug. li. 2. de sacri. in pa. 6. c. 2. in prin.

Trac. 86. in Io. post me. 10. 9.

Postea in ar. 2. & loco ibi citato.

In cor. 11.

Trac. 86.

11. q. 1. 2. & 3. q. 1.

3. ar. 1.

11. q. 1.